

d'Hongria (CoDoACA XIII, 77); «veuran nostres ciutadans los pobles romans anar *axarats* axí com a bestiar qui no ha pastor», Ant. Canals (*Scipiò, NCL.*, 70); formació que es repeteix en l'oc. ant. *eissarrat* «embarrassé, en peine»; a Ribagorça *eixarrar-se* pren el sentit de 'fer-se malbé': «que pllogue, encara que l'herba s'*esàfne*», Vilacarle (1957).

Arratge generalment aferusat en *rāga* 'cugula', 'zit-zània' pall., ribag., aran.: l'ALCat., mapa 503, el registra a Esterrí d'Àneu, Durro, Tremp, Benavarri i Tamarit de Llit. (mentre que en el Segre i a Peralta de la Sal ja troba *cugula*), també a la Ribag. arag. (Campo, Graus, Fonç), i jo vaig recollir *arāga* o *rāga* a la Vall d'Aran; Codera (*Rev. de Aragón* v, 342) i Griera (*ZRPh.* XLV, 235) reporten *racha* de Fonç. Des d'Aran continua endins del Llenguadoc: Tolosa *arrajo-cotioulo* (TdF), llgd. *arājho* «la folle avoine ou l'averon» (Sauvages), Gers *aradjo* «ivraie» (Durrieux II, 74), i més en terres gascones (Rohlf, *Le Gc.*, § 395, p. 107). El mot s'ha d'identificar amb l'oc. ant. *arratge*, *anar*, «aller çà et là, vagabonder, désespérer» que ja trobem en Bertran de Born (*li caval anaran arratge*) i altres trobadors clàssics, i segueix viu en el Roine amb el sentit 'esmaperdut, erràtic': «a noste entour, escoutàs dounc / --- / i' à qu'un murmur que mounto *arrage* / di rouselier e di farrage», *Nerto* (III, v. 531); pel Norddest s'estén fins a Suïssa: bagnar *aradzo* 'silvestre, salvatge' («wild»), del qual ja Gauchat va veure l'etimologia (*BGPSR* IX, 60-3, 61). És el ll. ERRATICUS 'salvatge, esmaperdut', com a abreviació d'AVENA ERRATICA, aplicat en qualitat d'epítet a la cogula (cf. el fr. *folle avoine*).

¹ Cf. la locució cat. mod. *erra que erra*, i el que en diu Spitzer, *LexikK*, p. 143.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *erra*, *arra*, *errada*, *error*, *errabund*, *errada* 'prostituta', *erradis*, *erradivol*, *errador*, *errament*, *errança*, *errant*, *cavaller errant*, *errarós*, *errata*, *erràtic*, *erratiuol*, *errívul*, *erro*, *error* (veg. supra), *erroni*, *errònic*, *eixerrat*, *eixarrat*, *eixarrar-se*, *arratja*.

Ers, V. *erb*

ERT, 'rígid, enravenat, encarcerat', de *ERCTUS participi passiu del ll. vg. *ERGÈRE; que, partint de formes com ERĪGO, ERĪGIS, del present del verb ll. cl ERĪGÈRE 'dreçar, posar dret, redreçar', en les quals es perdé la ĩ interna, va substituir en la baixa època la forma clàssica d'aquest verb, derivat de RĒGÈRE 'di rigir'. □ 1.ª doc.: fi S. XIV, Genebreda.

També en el *Curial*, i en JoMartorell: «lo miserable de cavaller encara volia que li liguassen lo braç per fer armes: e lo sperit li fallí, que no pogué més, per la molta sanch que perdia: e tot s'espasmà, e tornà tot *ert* en la sella» (Ag. I, 209); «PARTS DEL COS; lo qui té lo cap *hert*: tetanos», OPou, *ThPu.*, 245. Segueix ben viu generalment, almenys en el Princ. i Val., i se n'han servit els millors escr. Renaix.: en el Princ. sobretot en el sentit de 'enravenat, privat de moviment',

sovint amb matís figurat: «mos braços *erts* vos cerquen ab febra, en mos deliris, / y a mon sanglot que us crida lo vostre no respon», *Atl.* (224); «si un --- fos abandonat al mig d'una ciutat estranya, no es sentiria més *ert* i desarrelat que jo», Coromines (*Reus est mortis* IV, J. Apòstol, p. 111). En el País Valencià tira més cap al matís 'encirat, tibat, erecte': *posa't ben èrt* (i altres frases i precisions, Renat, *MiscFabra*, 356, 361); «el dijòus de les comares / és un gran dia p'ad elles, / pues s'apanyen de florero / y es fan ben *èrtes* les celles», MGadea (*T. del Xè*). Es pronuncia, doncs, amb è oberta, no sols en cat. or., sinó també en val. i cat. occid.: «estaven *èrts de frèt*» a Cabassers (1934). Per a l'ús en el Baix Ebre i el Matarranya, veg. *BDC* III, 95; IX, 70.

Vocalisme que correspon amb el del cast. *yerto*, engad. *iert*, si bé discrepa del de l'it. *erto* 'rost, pendent', *erta* f. 'pujada'.¹ S'explica bé aquesta dualitat pel caràcter secundari de l'accentuació de *ERGERE per ERIGERE en ll. vg.; en el verb el timbre tancat de la Ē del clàssic ERIGERE fou mantingut per l'italià, i l'oc. *derzer erzer* 'dreçar', mentre que en la forma contracta del verb es degué emmotllar generalment al timbre breu i obert dels verbs com *pèrgere*, *vèrgere*, *tèrgere*. Altrament no desaparegueren en cat., per bastant de temps encara, els rastres de la forma plena i clàssica ERIGERE, ni del nou infinitiu ERGERE (> cast. *erguir*, port. *erguer*). *Ergir* es troba algun cop en textos nostres arcaics, en particular per a 'hissar': «notxer --- com veurà que faça a *rgir* e collar de mig, si ops serà, e mudar l'altra vela, que coneça que faça a mudar, que-u faça fer», *Consolat* (cccxxxii). Del participi clàssic ERĒCTUS: «anar cap *eret*» 'anar amb el cap alt' en el *Concili* de R. Llull (v. 474, *NCL.* III, 131), i el *D'Ag.* en cita un altre cas en els *Furs de València*. Per a les llengües veïnes, veg. el *DCEC*, s. v. *erguir* (II, 312b, i nota 3 per a l'oc.). Veg. també ací s. v. *arrassor*, alguns rastres del ll. ERRECTIO, -ONIS, en sentit obscè. Quant a *erecte*, *erecció* [1629], *erigir* [tercer quart S. XIV, *Cròn.* del Cerimoniós] són les formes que ha revestit aquest grup de mots en català en pendre'ls per via erudita.

DERIV.: *Erèctil*; *erectilitat*. *Eregiment*.

Ertor. *Ertesa*. *Èrtic*, forma innovada del català modern (c. 1875, Briz, *D'Ag.*) i Careta (*Barbrismes*, s. v. *tiesso* i *rigit*) donen com a pròpia dels tortosins; possiblement derivació antiga, tenint en compte que també hi ha un lomb. *érteg*, o bé serà analògic d'algun sinònim o parònim (potser més aviat d'un vulgar *rigic* per *rigid* o de *ètic* 'migrat', que no *mústic*, *AlcM*). A Ribagorça per influència del sinònim *balb* se n'ha fet *bèrtic* (*vèrtic*, Navarro, *CongrLLCat.*, 231).

¹ Veg. *ALERTA*. D'aquest substantiu, amb tal sentit, sembla venir el nom del poble pallarès d'*Ertia* (entre Boí i el Flamicell), al peu del Port d'Erta, de formidable pujada.

Erubescència, V. *roig*. *Erucció*, *eructar*, *eructe*, V. *rot*. *Erudició*, *erudit*, V. *rude*